

ЛУЦИК Юлія Олександрівна (кандидат економічних наук, доцент)

ДЕМЕНСВ Олександр Миколайович (кандидат технічних наук, доцент)

ПАНАСЕНКО Людмила Іванівна (кандидат економічних наук, доцент)

СЛОБОДЯНИК Станіслав Петрович (кандидат економічних наук, доцент)

САЗОНОВ Семен Михайлович

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ, Україна

РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ У 2021 РОЦІ, ЯК ОСНОВНОГО ДЖЕРЕЛА ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

Розглянуті цілі та проблемні питання реформування оборонно-промислового комплексу України, завдання із гармонізації законодавства України у сфері оборонних закупівель відповідно до законодавчих положень ЄС. Висвітлені заходи, заплановані державним структурам замовників та виконавців замовлень із створення ефективного та гнучкого процесу ціноутворення для продукції, що закуповується без застосування конкурентних процедур. Розглянуті напрями забезпечення переходу сил безпеки та оборони держави та виробничої сфери до стандартів НАТО. Розглянуті завдання із вдосконалення системи експортного контролю, як важеля управління експортом продукції оборонного призначення та сприяння воєнно-економічному співробітництву держави.

***Ключові слова:** реформування ОПК, гармонізація законодавства України, процес ціноутворення, стандарти НАТО, система експортного контролю.*

Цілі реформи оборонної промисловості у 2021 році, наголошені КМ України – трансформація оборонно-промислового комплексу (ОПК) з метою найкращого задоволення потреб сил безпеки та оборони для виконання завдань у поточних і прогнозованих умовах безпекового середовища, сприяння розвитку економіки держави.

Мета реформування ОПК досягається шляхом реалізації наступних стратегічних цілей:

системне та раціональне реформування структури ОПК;

запровадження ефективних механізмів взаємодії між замовниками та підприємствами ОПК;

підтримка технічного та технологічного розвитку підприємств ОПК;

інтеграція в світовий ринок озброєння та військової техніки;

підвищення інвестиційної привабливості та покращення фінансового стану підприємств ОПК.

Проблеми ОПК України, що спонукають необхідність його реформування та розвитку.

Впродовж 25 років з моменту здобуття Україною незалежності оборонно-промисловий комплекс країни поступово набув форми пострадянської моделі, ознаками якої є неналежне реагування на виклики та нездатність реагувати на потреби сил оборони України, високий рівень залежності від бюджетного фінансування, недостатня прозорість та низька фінансова і виконавча відповідальність.

Сьогодні близько 300 підприємств, установ і організацій, в яких зайняті понад 250 000 осіб, залучені до створення виробництва озброєння і військової техніки в Україні. Більшість з цих підприємств знаходяться в державній власності та залежать від субсидій з державного бюджету.

Розвиток ОПК ускладнений через військово-політичну та економічну ситуацію, що виникла внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, тимчасовою окупацією РФ частини суверенної території України, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. Збройний конфлікт триває в окремих районах Донецької та Луганської областей, де за підтримки РФ діють терористичні угруповання. Також існує потенційна загроза ескалації конфлікту та повномасштабної військової агресії РФ проти України. Конфлікт призвів до прийняття Урядом України рішення про заборону військово-технічного співробітництва з РФ, яка до 2014 року була основним замовником українських товарів військового призначення та подвійного використання за кордоном.

Саме тому ОПК повинен трансформуватись для задоволення нагальних поточних та майбутніх потреб сил оборони та безпеки України і для зміцнення економічного потенціалу країни. Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2025 року, що наразі розробляється, слугуватиме “дорожньою мапою” реформ.

Основні напрями реформування ОПК. Реформування ОПК здійснюється за наступними напрямами:

реформування системи визначення потреб та закупівель ОВТ для потреб оборони, забезпечення максимально можливої публічності процесу, підтримка вітчизняного виробника ОВТ;

забезпечення узгодженості військово-технічної та військово-промислової політик, зокрема при розробці та виготовленні сучасних зразків ОВТ, а також космічного призначення;

державна підтримка підприємств, продукція яких має значний експортний потенціал;

реформа державних підприємств ОПК, перехід до корпоративної моделі управління, створення механізмів залучення інвестицій у галузь;

впровадження політики імпортозаміщення та розвитку сучасних технологій при виробництві ОВТ;

поглиблення військово-технічного співробітництва з метою залучення міжнародних компаній до інвестування у підприємства ОПК;

реформування системи експорту та імпорту товарів військового призначення та подвійного використання;

впровадження досягнень НАНУ та інших науково-дослідних інституцій при розробці та виробництві ОВТ, відновлення інституту генеральних конструкторів або впровадження іншої інституції для створення новітніх зразків ОВТ.

Наголошені цілі та завдання реформи ОПК.

Для запровадження ефективної моделі формування та реалізації державної військово-промислової політики:

КМУ розробить та впровадить до кінця 2020 року організаційні заходи щодо забезпечення ефективного функціонування центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику - Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості (Мінстратегпром).

КМУ до кінця червня 2021 року створить та забезпечить повноцінне функціонування Агентства з розвитку оборонних технологій;

КМУ до кінця 2020 року внесе зміни до Бюджетного кодексу України стосовно створення цільового Державного фонду розвитку оборонно-промислового комплексу України;

Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості разом з суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі та Фондом державного майна України до кінця 2020 року розробить та затвердить методiku визначення непродуктивних і непрацюючих суб'єктів господарювання. За результатами оцінки, суб'єкти господарювання, які визнані непродуктивними, або такими, що не здійснюють господарської діяльності, будуть ліквідовані або приватизовані до кінця 2021 року;

Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості разом з Радою національної безпеки і оборони України а також із залученням інших, відповідних центральних органів виконавчої влади до кінця 2020 року розробить та затвердить критерії для визначення підприємств, які мають стратегічне значення для національної безпеки та оборони України та визначить, які з них повинні залишатися у державній власності. Інші підприємства оборонно-промислового комплексу, які не мають стратегічного значення до кінця 2021 року будуть приватизовані або ліквідовані відповідно до законодавства;

Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості до кінця 2020 року розробить та впровадить механізм спрямування коштів, які були

отримані внаслідок приватизації підприємств та продажу надлишкового майна до цільового Державного фонду розвитку оборонно-промислового комплексу України;

Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості разом з КМУ розробить правову базу для впровадження стандартів корпоративного управління державними підприємствами.

Для гармонізації законодавства України у сфері оборонних закупівель з положеннями Директиви 2009/81/ЄС:

КМ України та інші центральні органи виконавчої влади розроблять та затвердять пакет підзаконних актів задля імплементації Закону України "Про оборонні закупівлі" у терміні визначені його прикінцевими положеннями.

17 лютого на засіданні Уряду було прийнято шість постанов Кабінету Міністрів України щодо імплементації Закону України "Про оборонні закупівлі", розроблені Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України. Про це повідомив Віце прем'єр-міністр – Міністр з питань стратегічних галузей промисловості України Олег Уруський. За словами міністра п'ять постанов передбачають внесення змін до вже існуючих документів: "Про затвердження порядку відновлення, ремонту, модернізації, збільшення установленого ресурсу та продовження строку служби (зберігання) озброєння, військової і спеціальної техніки, за якими не здійснюється авторський нагляд"; "Про затвердження Порядку укладення компенсаційних (офсетних) договорів та видів компенсацій, що можуть надаватися за компенсаційними (офсетними) договорами"; "Про утворення офсетної комісії"; "Про внесення змін до Порядку постачання озброєння, військової і спеціальної техніки та боєприпасів під час особливого періоду, введення надзвичайного стану, проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії та у період проведення антитерористичної операції"; "Про внесення змін до Порядку складання єдиного наскрізного плану створення зразка (системи, комплексу) озброєння, військової і спеціальної техніки".

Окрім того, КМ України прийняв постанову "Про затвердження Порядку проведення випробувань та прийняття на озброєння (постачання) зразків озброєння, військової та спеціальної техніки, засобів і обладнання іноземного виробництва".

Ще чотири постанови Уряду, розроблені Мінстратегпромом, перебувають на завершальній стадії опрацювання й найближчим часом будуть представлені на розгляд Кабінету Міністрів України.

Для створення ефективного та гнучкого процесу ціноутворення для продукції, що закуповується без застосування конкурентних процедур: Мінстратегпромом, разом із Кабінетом Міністрів України до кінця 2020 року перегляне норми рентабельності у контрактах на закупівлю товарів робіт і послуг оборонного призначення.

Для забезпечення переходу до стандартів НАТО: Мінстратегпромом, у тісному співробітництві з Міністерством оборони і Державним підприємством “Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості” до кінця 2020 року розроблять та опублікують план переходу до промислових і технічних стандартів НАТО.

Для вдосконалення системи експортного контролю: Мінстратегпромом, у тісному співробітництві з Державною службою експортного контролю до кінця 2020 року перегляне порядок ліцензування експорту продукції військового призначення та подвійного використання з метою спрощення експортних процедур для суб'єктів господарювання з одночасним впровадженням всеосяжного процесу перевірки фактичного походження військової продукції, яка експортується.

Міністерство оборони України спільно з іншими державними замовниками Державною службою експортного контролю, Мінстратегпромом, до кінця 2020 року розроблять пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів з питань державного експортного контролю для оптимізації механізмів здійснення державними замовниками з оборонного замовлення та суб'єктами господарювання імпорту товарів військового призначення та подвійного використання.

Над реформою працюють: РНБО, Комітет ВРУ з питань національної безпеки, оборони та розвідки, КМУ, Віце-прем'єр-міністр України – Міністр з питань стратегічних галузей промисловості України, Мінекономіки, Міноборони, Мінфін, МЗС, МВС, СБУ, Міносвіти, Національна академія наук, ДК “Укроборонпром”, Державне космічне агентство України, Інститут інформатизації та моделювання економіки, ГС “Ліга оборонних підприємств”, Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил.

Висновки

1. Реформа у сфері розробок та виробництва озброєнь в нових геополітичних та гео економічних умовах при обмеженому державному оборонному замовленні дає можливість зберегти і забезпечити розвиток української оборонної промисловості та збільшити її експортний потенціал. Реформа спрямована на створення сприятливого бізнес-середовища для підприємств оборонної промисловості України.

2. Однак реформа ОПК це – не разовий акт, а система заходів із залученням широкого кола замовників та виконавців замовлень, яка потребує часу та пов'язана із певними ризиками, які обговорюються у фаховому середовищі та потребують величезної роботи із законодавчо-нормативного забезпечення, створення спільних підприємств, обміну акціями корпоративізованих компаній, розвитку інвестицій та сучасних технологій.

3. Має бути побудована ефективна система підготовки та використання кадрів, а також здійснено переоснащення виробничих потужностей.

4. Реформа ОПК пов'язана із наявністю воєнно-політичних, воєнно-технічних, технологічних, економічних, нормативно-правових та інших ризиків для національної економіки, однак Уряд вважає, що вони не будуть принциповими перешкодами при формуванні та реалізації стратегії держави та перші позитивні результати реформування ОПК слід очікувати наприкінці цього року.

Список використаних джерел

1. Розвиток оборонно-промислового комплексу | Кабінет Міністрів України URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/rozvitok-oboronno-promislovogo-kompleksu> 1/3 (дата звернення: 23.02.2021).

2. Кабмін прийняв шість постанов для імплементації Закону України "Про оборонні закупівлі" | Кабінет Міністрів України URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kabmin-prijnyav-shist-postanov-dlya-implementaciyi-zakonu-ukrayini-pro-oboronni-zakupivli> 1/1 (дата звернення: 23.02.2021).